NOTE ETIMOLOGICE

3. ORIGINEA CUVÂNTULUI *RÂT*

Am menţionat cu alte ocazii că în ştiinţa etimologică românească s-au încetăţenit nişte principii mai vechi de a considera originea cuvintelor după existenţa sau inexistenţa lor în limbile popoarelor vecine. Din păcate, acest mod de abordare, fără să generalizăm, pe ici, pe colo, continuă să persiste până în zilele noastre. Numeroase etimologii, greşit stabilite în trecut, continuă să fie acceptate şi transcrise în dicţionarele actuale fără o revizuire critică a vechilor teorii, principii şi tratamente.

Revizuirea etimologiilor este necesară, din când în când, din mai multe considerente. În primul rând, vrând-nevrând, este necesar să se ţină seama de evoluţia ştiinţei lingvistice, atât a celei naţionale, cât şi a celei din alte ţări. În al doilea rând, pe parcursul timpului apar dicţionare noi care atrag în circuit cuvinte, sensuri şi structuri noi ce nu pot fi neglijate. În al treilea rând, în aproape toate limbile se elaborează dicţionare dialectale sau liste de cuvinte dialectale, se editează atlase lingvistice. În plus, apar mereu lucrări de lingvistică cu caracter teoretic de care trebuie să se ţină seama. Toate acestea, şi încă multe altele, produc mutaţii în abordarea unor teorii tradiţionale şi schimbă optica tratării unor etimologii.

În cele ce urmează ne vom opri asupra originii şi sensurilor omonimelor *rât*: „Botul porcului", din sl. *rutu* (DEX) şi „Şes de-a lungul unei ape curgătoare, pe care creşte iarbă pentru cosit sau păşunat". DEX menţionează originea din magh. *rét*. Aceeaşi origine o întâlnim şi în alte dicţionare, dar şi aceeaşi definiţie[2]. Încă L. Şăineanu[3] sublinia că *rât* este răspândit în Transilvania şi înseamnă „livede", provenind din magh. *rét*. La fel susţinea şi H. Tiktin[4]. DA[5] deosebeşte două sensuri la *rât*: 1. „şes cu iarbă (de-a lungul unei ape curgătoare), livadă, fânaţ, păşune, pajişte", şi 2. „(Regional) loc umed, mlăştină, baltă, păpuriş, stufăriş". Se acceptă aceeaşi origine din magh. *rét*, însă este menţionată şi forma scr. *rit*. DA relatează o arie de răspândire foarte vastă: Maramureş, Transilvania, Banat şi Nordul Moldovei.

Dicţionarul enciclopedic ilustrat[6] menţionează *rât* — botul porcului şi *rât* — în Transilvania, livadă, luncă; loc, şes, câmp neted pentru pă-

---

[1] *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, 1958, p. 722; *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, 1975, p. 811.

[2] *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, Bucureşti, 1957, vol. III, p. 762.

[3] L. Şăineanu, *Dicţionar universal al limbii române*, Craiova, 1929, p. 536.

[4] H. Tiktin, *Rumänisch-deutsche, Dicţionar român-german*, Bucureşti, 1925, vol. II, p. 1330.

[5] *Dicţionarul limbii române*, 1975, tom. IX, p. 5728.

[6] *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*, „CR", 1926—1931, p. 1074.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

șunatul vitelor sau pentru fân, iar în Banat — loc mocirlos. V. Breban[7] dă pentru *rât*, pl. *râturi*, din sl. *rutu* — botul porcului și *rât* din magh. *rét*, scr. *rât* (reg.), șes cu iarbă de-a lungul unei ape curgătoare. Situații similare relevă și *Dicționatul limbii române vechi*[8]. Majoritatea dicționarelor indică originea maghiară[9] pentru *rât* „luncă, fânaț". Un număr mic de dicționare, ca informație suplimentară, arată că ar fi posibilă și originea sârbo-croată. Pentru *rât* „botul porcului" părerile sunt unanime, origine slavă.

Aproape peste tot *rât* are sensul de teren destinat pregătirii fânului, fânaț, pășune. Întrucât pe malurile răurilor și văilor terenul era mereu inundat (în trecut), era deci mai umed și s-a ajuns la concluzia că este loc mlăștinos. Acest fapt însă nu poate fi generalizat. În microtoponimie sunt destul de numeroase cazurile când *râtul* se află pe deal, atât în cazul proprietății private, cât și când este vorba de proprietatea obștească (comunală): *Râtul Porcului* „deal cu pădure" în fostul județ Fălciu[10], *Râtul Taurului*[11], *Râtu Bouresc*, *Râtu Găinii*, *Râtul Iepii*[12], *Râtu de la Bostănești*, *Râtu Satului*, *Râtu Telcontoaii*, *Râtu lui Cădin*, *Râtu Marc*, *Râtu Mic*[13], *Râtu Gârbova*, *Râtu Fărămilor*[14], *Râtu Crăiesc*, *Râtu Poștii*[15], *În Râtu Corobănii*, *Pe Rât*, *Pe Râturi*[16], *Râtu Curții*, *Râtu Putred*, *Râtu Viilor* și altele[17].

La o analiză mai atentă se poate observa că originea maghiară a apelativului *rât*, acceptată de majoritatea lingviștilor români, poate fi contestată. În primul rând, diferă formele *rât* și *rét*. În al doilea rând, gama semantică din limba română este mult mai largă și mai variată decât cea din maghiară. Pe de altă parte, dintotdeauna fânatele, pășunile, deci râturile au fost amenajate pe locuri improprii, inutilizabile, pentru agricultură. Ori acestea, în timpurile mai vechi, au fost pe dealurile abrupte. Mult mai târziu, pe măsură ce albiile au început să fie regularizate, pe locurile unde au avut loc depuneri, s-au format lunci destinate fânațelor, pășunatului și apoi au început să fie transformate în șesuri pentru agricultură. Multe dintre aceste locuri au rămas mlăștinoase.

---

[7] V. Breban, *Dicționarul general al limbii române*, București, 1987, p. 900.

[8] Mariana Costescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi* (1640—1780). Termeni regionali, București, 1987, p. 249.

[9] *A magyar nyelv történeti etimológiai szótár*, Budapesta, 1976, p. 396.

[10] M. Homorodeanu, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980, p. 134.

[11] O. Vințeler, *Nume topice din satele Căptălan și Noșlac* (raionul Aiud, reg. Cluj), în *CL*, XII, 1967, nr. 1, p. 125; Idem, în *Probleme de onomastică*, Cluj-Napoca, 1980, p. 244. *Râtu Taurului* este teren destinat întreținerii taurului comunal și de cele mai multe ori se află la periferia hotarului, adesea pe deal.

[12] O. Vințeler, *Nume topice din satele*...

[13] Cf. punctul 11.

[14] V. Ioniță, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, 1982, p. 28, 159.

[15] M. Homorodeanu, op. cit., p. 82.

[16] Gr. Rusu, în *Studii și materiale de onomastică*, București, 1969, p. 167, 169, 172 etc.

[17] E. Janitsek, în *Studii și materiale de onomastică*, București, 1969, p. 77; Idem, în *Studii*..., p. 125; Idem, în *Studii de onomastică*, Cluj, 1990, vol. V, p. 178.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

Înclinăm să credem că în acest fel au evoluat sensurile cuvântului în discuție.

Este interesant că încă la 1456 se întâlnește *ry(t)* cu sensul de „luncă", „loc băltăros", dar și „înălțimea muntelui"[18]. În 1531 sunt atestate formele *rζtζ*, *rζto(m)*. Acest fapt ne conduce la ideea că originea cuvântului *rât* trebuie căutată în limbile slave. Limba română dispune de sunetele *e* și *â* și atunci de ce ar fi fost nevoie să împrumute un cu *â* (*rât*) dintr-o limbă în care el este cu *é* (*rét*). În slava comună este reconstituită forma *rζt-* cu sensul inițial de „ascuțit", „cioc". Acest sens este confirmat și de cuvântul sloven *rt, rta* „capătul ascuțit la ceva", dar și cu sensul „cap", „parte de uscat care înaintează în mare" (*DEX*, 117), *promontoriu* „fâșie de pământ înaltă și stâncoasă care înaintează în mare „(*DEX*, 751); *rtina* „creasta, vârful muntelui", rtiĉ „cap, promontoriu mai mic", *rt* „ceva ascuțit", bg *rζt* „deal, movilă, munte"[19].

Din punct de vedere formal în slava comună, sârbo-croată, bulgară există forma *rât* care corespunde întrutotul celei din limba română. Din sutele de râturi întâlnite înclinăm să credem că predomină cele aflate pe dealuri sau movile. Cele aflate de-a lungul apelor continuă, credem, vechiul sens de „cap" sau „promontoriu". Limba română a păstrat apelativul *rât* cu sensul de „luncă" de-a lungul apelor, cuvânt care la contactul ungurilor cu românii exista deja în limba română. Prin urmare, *rât* „luncă" se află în limba română, tot din slavă, la fel ca și omonimul să *rât* ‚botul porcului", „ceva ascuțit", dar și „cioc". Diferențierea lor a început încă în slava comună.

4. DESPRE ORIGINEA LUI *HÂRĂU*

Hărău s.m., pl. *hârăi* cu varianta *hărău* este menționat ca un cuvânt regional, cu sensul de „uliu"[20]. În Dicționarul de sinonime[21] *hârău* este introdus în aceeași serie cu *uliu, erete,* (reg.) *gaie*. Majoritatea dicționarelor îl consideră pe *hârău* ca sinonim cu *uliu,* doar într-o singură lucrare l-am întâlnit explicat prin „vultur"[22]. DA[23] amintește formele *hărău, hârău,* v. *herete* (p. 362), diverși ulii din speciile *astur palumbarius, cerchneis,* precum și *cobaț, vânturel, porumbar, găinar, uliul-găinilor, boaghe, corai* (curiu), *hulubei,* cf. și *arete, hărăț, hăreț, haréte, hărău, hirete, hirău* (p. 387). Etimologia lui *hărău* este necunoscută, însă autorii dicționarului amintit sunt de părere „că forma mai veche pare a fi *hărăț* care amintește de ung. *harács* „Fischadler, Meeradler". Din pl. *hăreț* s-a putut naște sing. *hărete,* și, după suf. *-ău, hărău*". Această explicație nu poate fi acceptată.

---

[18] A. S. Lvov, în *Etimologija 1970,* Moscova, 1972, p. 219.
[19] Idem, p. 219.
[20] *Dicționarul limbii române moderne,* București, 1958, p. 326; *Dicționarul explicativ al limbii române,* București, 1975, p. 404.
[21] Luiza Seche, M. Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române,* București, 1982, p. 1045.
[22] Gh. Vrabie, *Structura poetică a basmului,* București, 1975, p. 58.
[23] *Dicționarul limbii române,* București, 1934, tom. II, partea I, p. 362, 387.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

Ion Popescu-Sireteanu[24], ocupându-se de originea lui *horai* și *horaiță*, îl menționează pe *hărău, hârău* „erete", „uliu", „pasăre care trăiește în locuri prăpăstioase". Uliul face parte din genul de păsări răpitoare de zi și își face cuibul prin arbori de la marginea satului.

Variantele lui *hârău* sunt numeroase, însă semnificația generală este aceea de pasăre răpitoare. Radicalul formelor reproduse ne conduce la ideea că în cazul lui *hărău, hârău* avem a face cu un cuvânt foarte vechi. În lucrările privitoare la indoeuropenistică se insistă destul de mult asupra numelui de vultur: „Dintre speciile de păsări un loc important era acordat *vulturului*, pentru care se poate reconstitui denumirea IE **e/or* „a se ridica în aer", apoi „pasăre" și „vultur", hit. *haraš*, lit. *arelis*, v.sl. *orilu*, got. *ara*, cimr. *eryr*[25]. În sanscrită este atestat *hara-(n-)* „vultur"[26]; în v. hitită *ha-ra-aš* — *ha-pa-aš* „Râul-vultur", menționat și în toponimia Europei Centrale *Arlape* (>Erlat)[27]. T.V. Gamkrelidze și V.V. Ivanov[28] relevă vechea denumire de oraș în hitită: URU *ha-ra-aš-ha-pa-aš*, care în traducere ar veni „orașul râului vulturesc". Tot pentru hitită a se vedea și *haras*<gen. sing. *haranaš*, în luviană *harant* „vultur"[29], dar și forma *harrani*-[30].

T.V. Gankrelidze și V.V. Ivanov[31] discută radicalul amintit într-un context mult mai larg: hitită *haraš* gen. sing. *haranas* „vultur", palaică *haras* „vultur", gr. ὄρνις gen. ὄρνιδος „pasăre"; gr. miciană *o-ni-ti-ja-pi* „păsăresc", lit. dial. *arelis, erelis* „vultur", letonă *erglis*, prus. *arelie* (= *arelis*), v.sl. *oritu*, rus. *orël*, gotă *ara*, v. islandă *ari*, v. germ. sup. *aro*, germ. medie sup. *adel-ar* (germ. Adler), în traducere directă ar fi „vultur nobil, distins", v. engl. *earn*, v. irl. *irar* „vultur", arm. *oror* „gaie", „pescăruș".

Gr. Kapanțian[32] avansează ideea conform căreia în vechile limbi din Asia Mică *aram, arm* etc., format de la *ar-* cu sensul de „vultur" sau poate și cel de „șoim", putea fi utilizat și pentru denumirea zeului *Ar-*

---

[24] Cf. Ion Popescu-Sireteanu, în *Studii de onomastică*, V, Cluj-Napoca, 1990, p. 231: „În concluzie, *horaiță* este un entopic, explicabil prin *horaie/horăi*, cu înlocuirea suf. *-aie*, respectiv *-ăi* prin *-ăiță*. *Horăie, horăi* sunt formele de plural ale unui sing. *horău*, neatestat probabil, cu sensul „prăpastie, râpă, loc surpat". Dar și *hărău* „erete", pasăre care trăiește în locuri prăpăstioase" ne vorbește despre existența lui *horău, hărău* fiind o variantă a lui *horău*".

[25] Lucia Wald, D. Slușanski, *Introducere în studiul limbii și culturii indoeuropene*, București, 1987, p. 285. Cf. și T. Simenschy, Gh. Ivănescu, *Gramatica comparată a limbilor indo-europene*, București, 1981, p. 224.

[26] V. V. Ivanov, V. N. Toporov, *Sanskrit*, Moscova, 1960, p. 209.

[27] V. N. Toporov, *Prusskij jazyk. Slovar'*, I, Moscova, 1975, p. 102. Cf. și F. Daubaras, în *Baltistica*, XIV (2), 1978, p. 134: *Arelen* — „lac". Prus **Arel* — cf. prus. *arelis*, lit. *orelis* „vultur", let. *erglis*, același. Însă prus. *Arelen* „lac" poate proveni din i.e. **ar-* resp. **er/*or-* „in Bewegung setzen, erregen".

[28] T. V. Gamkrelidze, V. V. Ivanov, *Indoevropejskij jazyk i indoevropejcy*. Tbilisi, 1984, I, II, p. 639.

[29] V. V. Ivanov, în *Voprosy slavjanskogo jazykoznanija*, 1957, nr. 2, p. 5.

[30] KK. KHK. Schmidt, în *Voporsy jazykoznanija*, 1988, nr. 4, p. 10.

[31] T. V. Gamkrelidze, V. V. Ivanov, *op. cit.*, p. 158.

[32] Gr. Kapanțian, *Istoriko-lingvističeskie raboty. K načal'noj istorii armjan. Drevnjaja Malaja Azija*, Erevan, 1956, p. 186.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

Ar(a)[33], în hitită *Ara-š*, arm. *Ara*. Zeitatea *Ar* din *Arberani* are legătură cu apelativul *ara* „vultur", „şoim", care corespunde formei hitite cuneiforme *hara* (sau *haranš*, precum şi hititei ieroglife, unde numele *A-a-ra-ra-si* a fost înlocuit după *A* iniţial cu ideograma păsării, desigur, a vulturului, citit ca *ara* cu adăugirea lui *-ra*. În continuare autorul conchide că dacă unele triburi puteau fi numite după numele *ar-*, aceasta ar putea constitui o dovadă elocventă privitoare la vânatul lor cu şoimi. Ori un astfel de vultur sau şoim putea să fie şi zeificat, sau să fie un atribut al unui trib sau gintă. Situaţii similare au fost întâlnite la mai multe popoare indoeuropene. Prin urmare, este posibilă omonimia dintre *Ar* „vultur", „şoim" şi *Ar* „zeitate a primăverii, a fertilităţii, a fecundităţii"[34].

Nu întâmplător am reprodus un număr atât de mare din vechi (dar şi contemporane) limbi indoeuropene. Formele reproduse, precum şi semnificaţiile lor ne conduc la concluzia că în limba română, în cazul lui *hârău*, avem a face cu un vechi radical indoeuropean *hara-*, *Harau-* „vultur"[35] sau „şoim". Este încă o relicvă păstrată de la traci. Credem că şi *erete* are la bază a celaşi radical ca şi *hârău*, însă a avut altă evoluţie.

5. *ŞUMUGHI* DE ORIGINE LATINĂ

Pe teritoriul actualei comune Noşlac funcţiona un cătun, poate chiar sat *Şumughi*, *Şumud*, dar şi *Somogy*. O denumire asemănătoare, *Sumugy*, este atestată în Bihor sub formele: *Som(u)gy* — 1319, plebanus de *Sumugy* — 1347, *Somogy* — 1382, *Somod* — 1429, *Somoghy*, *Somogy*, Apacza *Somogyh* — 1552[36]. Între Păuşa şi *Sumugiú* se află *Somgy* care înclinăm a crede că face parte din aceeaşi familie de cuvinte[37]. Acestea sunt trecute la localităţi dispărute. Dintre localităţile actuale menţionăm *Şmig*, magh. *Somogyom*, germ. *Schemiegen*, poss. *Sumugum* — 1317, terra seu poss. *Symyg*, — 1325, *Sumugy* — 1352, *Sumugyu* — 1355, *Sumugyon* — 1389, *Somog* — 1395, *Somogyon* — 1387—1589, *Smig* — 1733 etc.[38]. Amintim şi *Şumugiu*, *Şumighiu*, *Somady*, *Symeggy*, Pusta *Somogy* — 1692, *Somagy*-Uzsope, *Sumusz* — 1828, 1815[39]. Denumiri asemănătoare cu cele menţionate se găsesc şi în Ungaria.

Cât priveşte teritoriul şi cătunul din componenţa comunei (satului) Noşlac avem două atestări destul de vechi: *Sumugiteluk* la 1288 şi la

---

[33] În gr. ornitos „pasăre" (de unde şi ornitologic). Cf. Lucia Wald, D. Siuşanski, *op. cit.*, p. 285, precum şi nota 18, p. 323, unde se relatează: „Asociat în Grecia lui Zeus (cf. răpirea lui Ganyamede) şi figurând în cultul lui Apollo, în India lui Agni, Višnu şi Indra: era pus în relaţia cu vânatul şi soarele şi i se atribuia puteri augurale (cf. legenda lui Romulus şi Remus).

[34] V. V. Ivanov, *Razyskanija v olbasti anatolijskogo jazykoznanija*, în *Problemy indoevropejskogo jazykoznanija*, Moscova, 1964, p. 42.

[35] Idem.

[36] Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, Bucureşti, 1968, II, p. 405.

[37] Idem, p. 403.

[38] Idem, p. 174.

[39] Idem, p. 178.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

1293[40]. Teritoriul denumit *Șumughi* este foarte mare și variat. Forma lui se aseamănă cu un cazan cu dealuri înalte și cu o singură ieșire (intrare) în partea de jos spre nord-vest. Întreg teritoriul este înconjurat de dealuri dintre care domină ca înălțime *Pleașa* și *La Cetate*. Cătunul se afla *Sub Cetate*. Pe acest teritoriu au avut loc săpături arheologice care au scos la iveală numeroase și valoroase obiecte ale unor vechi culturi.

Ținând seama de caracteristicile terenului înclinăm să credem că în cazul nostru avem a face cu un radical comun cu cel din *șumig, șumigă* „vârf; înălțime ascuțită", explicat de V. Ioniță[41]. În aromână este atestat *sumig, sumigă* „vârf", adjectivul *sumigos, -oasă* „vârfuit". Autorul menționat îl consideră pe *șumig, șumigă* ca „un diminutiv al lui *sumă*, apelativ topic din aceeași familie etimologică cu v. fr. *som* „sommet"[42]. Variantele nordice cu *ș* în loc de *s* s-ar putea datora, după părerea lui V. Ioniță, influenței graiurilor sârbocroate (cf. *šuma* „pădure", „teren provenit, de asemenea, dintr-un etimon latin, probabil același *suma*[43]. Dintre multiplele forme reproduse mai sus unele ne conduc la cele discutate de V. Ioniță, cf. *șumughiu, somagy* și cea mai veche atestare din teritoriul satului Noșlac — *Sumugiteluk* sunt cu radical latin.

6. *GÂRDA — GÂRDE*

În zona Ardealului se întâlnesc numeroase denumiri cu radicalul *gârd-*, încă neexplicat de către lingviștii noștri. Majoritatea denumirilor cu radicalul menționat se află pe teritoriul județului Alba. Amintim câteva dintre ele: *Gârda* — cătun contopit cu Roșia Montană. În altă parte se vorbește despre *Gârda* — sat aflat într-o zonă înaltă cu un defileu strâmt al comunei Roșia Montană[44]. *Gârde* — sat al comunei Bistra, zonă strâmtă, un deal cu poala stâncoasă ce se apropie de albia Arieșului. *Gârda-Bărbulești* — cătun al satului Cărpiniș. *Gârda de Jos, Gârda de Sus* — cătune ale satului Scărișoara. *Gârda Seacă* — vale, sat, apoi *Gârdești, Gârdoaia*.

O atenție deosebită suscită formele întâlnite în decursul istoriei la *Gârdani* (jud. Maramureș): *Ardanfalva, Ardanfalwa, Hardanfalva* — 1424, *Kordonfalwa* — 1470, *Chardanffalwa* — 1543, *Gardanfalwa* — 1549, *Gerdanfalwa* — 1570, *Cardanfalva* — 1612, *Gerdány* — 1733, *Gardány* — 1750, *Gârdany* — 1850, *Gardanfalva, Gârdan* — 1854[45]. Ni se par mai interesante primele forme. Cum se poate constata avem a face cu radicalul *ard-*, comun cu cel din *Ardeal*. De altfel, și în următoarele poate fi vorba de o alternanță *-ard-/-erd-*. Nu este exclusă o origine a lui *Ardan* — destul de răspândit, antroponimică.

Cât privește însă celelalte forme, ele se întâlnesc frecvent și în toponimia iraniană: *Gerd, Gerde, Gird, Girde*, care își au originea în limba

[40] Idem, p. 405.
[41] V. Ioniță, *op. cit.*, p. 233—235.
[42] Idem, p. 234.
[43] Idem, p. 235.
[44] C. Suciu, *op. cit.*, I, p. 265.
[45] Idem.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

curdă cu sensul de „deal", „loc ridicat"[46]. În letonă *gerdas, girdēti,* prus. *gerdaut,* arm. *kardam.* Aceste forme se corelează cu formele din Gârdani[47]. Pe baza celor menționate se poate conchide că la baza toponimului românesc *Gârda,* pl. *Gârde* stă un radical indoeuropean *gârd-* cu sensul de „deal", „ridicătură".

7. *ȘMANGLI — ȘMANGLEALĂ*

Verbul *a șmangli* și substantivul postverbal *șmangleală* nu sunt atestate în dicționarele mai noi, ele însă circulă în argoul hoților și chiar în limbajul mai multor straturi ale societății noastre, îndeosebi în rândul tineretului. *A șmangli* intră în seria sinonimică a lui *a fura, a sustrage, a șterpeli* etc., unde este menționată și forma (argotică) *a mangli,* iar subst. *șmangleală* cu forma (arg.) *mangleală* intră în seria *furătură, furt, hoție* etc.[48].

Verbul *a mangli* a pătruns și în limbile baltice cu semnificații identice sau apropiate celor din limba română. În lit. este atestată forma *mañglyti* „a ademeni, a momi, a obține, a procura prin viclenie, a extrage"; în let. *mañguôt* — cu aceeași semnificație. Etimologul E. Fraenkel[49] întrevede o legătură directă între *a mangli* și lit. *manginti* „a exercita, a antrena, a obosi, a osteni, a extenua, încercând să supui cu forța". Sunt considerate ca apropiate de *a șmangli* și formele de tipul: *susimángyti, išmañglyti* și *sumañglyti*[50]. Cercetările au stabilit că vb. *mañglyti* este de origine țigănească, împrumutat direct din forma *mang* „a cere, a solicita, a cerși", „a implora, a ruga cu stăruință" sau prin filiera letonă *mañguôt.* Lingvistul englez Eric P. Hamp[51] atrage atenția asupra formelor prusiene ca *manga* „hure" (repede) și *mangoson* „hurenkindt".

Din cele de mai sus rezultă existența unor forme apropiate în limbile baltice și română, precum și a unor sensuri identice sau care aparțin aceluiaș câmp semantic. Până la depistarea unor forme asemănătoare și în alte limbi apare întrebarea: cum de s-au păstrat aceste forme în limbi îndepărtate și neînvecinat teritorial? Ele nu erau mai apropiate nici în perioada apariției țiganilor prin aceste părți sau în general în Europa. Oare să fie aceste forme și semnificații, în română și limbile baltice, împrumuturi paralele din limba țigănească sau este posibilă și o altă origine, poate indoeuropeană.

ONUFRIE VINȚELER

---

[46] *Slovar' geografičeskich terminov i drugich slov, formirujuščich toponimiju Irana,* Moscova, 1971, p. 55, 56.

[47] G. Bolognesi, în *Baltistica,* XXIV, (1), 188, p. 6.

[48] Luiza Seche, M. Seche, *op. cit.,* p. 318.

[49] Ernst Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch,* Lief. 1—17, Heidelberg—Göttingen, 1955—1964, p. 407. Cg. și P. Ariste, în *Acta Baltico-Slavica,* III, Bialtystok, 1966, p. 23—24.

[50] A. Sabaliauskas, în *„Baltistica",* VII, (1), 1971, p. 65—66.

[51] Chr. S. Stang, în *Baltistica,* XII (1), 1976; Eric P. Hamp, *Old prussian* **manga, mangoson,** p. 24.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

NOTES ÉTYMOLOGIQUES

(Résumé)

3. L'ORIGINE DU MOT *RĂT*

En s'appuyant sur des arguments plausibles, l'auteur soutient que le mot roumain *rât* qui signifie „pré au bord d'une rivière" a la même origine slave que son homonyme *rât* signifiant „le groin".

4. AU SUJET DE L'ORIGINE DE *HĂRĂU*

L'auteur conclut qu'à la base du mot roumain régional *Hârău* se trouve un radical indoeuropéen. La conclusion se fonde sur de nombreux exemples de diverses langues indoeuropéennes.

5. *ŞUMUGHI* D'ORIGINE LATINE

L'auteur propose l'origine latine du toponyme *Şumughi* du mot latin *suma* qui signifie „le sommet de la colline, un lieu haut".

6. *GĂRDA / GÂRDE*

Après la recherche effectuée on conclut que le toponyme roumain *Gârda — Gârde* suppose un radical indoeuropéen *gârd* — signifiant „un lieu plus haut, une colline".

7. *A ŞMANGLI / ŞMANGLEALĂ*

L'auteur établit que *a şmangli — şmanglelă* aient les mêmes significations en roumaine que dans les langues baltiques (lituanienne, lettonne, prussienne). Ou admet la possibilité d'une origine indoeuropéenne.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro